

EESTI PAARISMÄLUMÄNGU KARIKASARI 2015/16

V ETAPP RAKVERE

Küsimused: Andres Pulver, Illar Tõnisson

1. Eesti kaitseväe kodulehe andmetel on läbi ajaloo ohvriterohkeim lahing Eesti pinnal olnud Sinimägede kaitsmine, kus hukkus või sai haavata kuni 37 000 meest. 1941. aasta Tallinna lahingus oli ohvreid ilmselt siiki rohkem, sest ainuüksi NSVL pool kaotas surnutena 9000 ja haavatutena 28 000 meest. Kolmandal kohal peaks aga olema lahing, kus läksid vastamisi Vana-Liivimaa ühendsõjavägi ordumeister Otto von Luttenbergi juhtimisel ning Novgorodi, Vladimiri ja Pihkva ühendvägi vürst Dovmonti juhtimisel. Kokku osales lahingus eri andmetel 40 000 – 55 000 meest, poolte kaotused kokku olid 17 000 meest. Lahingus langes Tartu piiskop Alexander, lahingu mälestuseks püstitati pildil olev hoone. **Mis lahing?**

2. Aastal 2000 valisid lastekirjanduse asjatundjad 100 XX sajandi olulisemat Eesti lasteraamatut. Esikohal oli loomulikult "Kevade". **Kaks järgmist olid aga naisautorite loodud ning neid raamatuid küsimegi!**

3. See Rakveres sündinud, siinse gümnaasiumi lõpetanud ja hiljem Cambridge'is akadeemilist õhku nuusutanud mees avaldas umbes aasta tagasi oma debüütteose „Majanduslik inimene ja poliitiline loom“. Kirjandusminister Mart Juur on selle raamatu kohta öelnud, et seda, mida tegi Valdur Mikita Eesti ajaloo ja kommetega, teeb küsitav maailma majandusajaloo ja rahandusega. Lisaks nimetatud raamatu avaldamisele pälvis ta mullu suuremat tähelepanu ka veel seoses ühe omapärase rekordiga Eesti meediamaastikul. **Kes?**

4. See tšehhi aadlimees osales kõikides suuremates sõjakäikudes Napoleoni vastu. Oli feldmarssal, Lombardia-Veneetsia kindral-kuberner ja üpris oluline sõjakunsti teoreetik. **Kes?**

5. Pildil on Lääne-Virumaalt pärit mees, keda omal ajal tunti kohalikes spordiringkondades kui perspektiivikat orienteerumis- ja suusaentusiasti. **Kes?**

6. Keegi Vladimir Putini nõunikest avaldas hiljuti arvamust, et Euroopa Liidu lagunemine on vaid aja küsimus ning Eesti tuleb koos teiste Balti riikidega peatselt kraapima hoopis Euraasia Majandusliidu ust. Euraasia Majandusliit on endise Nõukogude Liidu territooriumil tegutsev ühendus, mille asutamisleping kirjutati 2014. aastal alla Venemaa, Valgevene ja Kasahstani "isakeste" osavõtul. Peale seda on liiduga liitunud veel kaks endist Nõukogude liiduvabariiki, mis küsija subjektiivse arvamuse kohaselt on mõlemad väljapaistvalt venesõbralikud. **Millised riigid on need kaks viimast Euraasia Liidu liiget?**

7. **Kes oli see legendaarne kirurg**, kes 1945. aastal tegi peensoolest esimese tehissöögitoru Eestis, seitse aastat hiljem esimese kopsuoperatsiooni siinmail, 1960 Eesti esimese veresoone siirdamise ja 1968 Eesti esimese laibalt võetud neeru siirdamise? Ta oli aastatel 1925-1970 Tartu Ülikooli õppejõud ja professor, suri tööpostil järjekordseks operatsiooniks valmistudes. Oma täpseid kirurgisõrmi treenis ta meesterahva kohta mõnevõrra kummalise huvialaga - pilutades kauneid laudlinu ja linikuid.

8. Kuulsaima foto sellest objektist tegi 1934. aastal günekoloog Robert Wilson ning laiema tähelepanu pälvis see pärast peatset avaldamist ajalehes Daily Mail. 60 aastat hiljem (1994) tunnistati hüüdnime „kirurgi foto“ all tuntuks saanud pilt siiski võltsinguks, kuid kui ajakirjanduses küsitavast objektist juttu tehakse, kasutatakse illustratsioonina tihtipeale endiselt sedasama fotot. **Keda või mida see foto kujutab?** Vihjeks olgu öeldud, et kirurgia või günekoloogia valdkonnast vastust otsida pole mõtet.

9. Täpselt ei oska öelda keegi, aga ihtüoloogid pakuvad, et ilmselt on pildil olev kala vähemalt meie jõgedes arvukuselt haugi järel teisel kohal. Kalal on silinderjas keha, mis pea kogu pikkuses ühekõrgune, kala kogupikkus on kuni 18 cm, tavaliselt 8-12 cm. **Kes?**

10. Kui küsitav 2015. aastal Twitteriga liitus, püstitas ta Guinnessi rekordi, saades omale üle miljoni järgija nelja tunniga ja lüües sellega umbes poole tunniga senist rekordiomanikku Barack Obamat. Oma esimeses säutsus viitas ta nähtavale fotole endast ajakirja Vanity Fair esikaanel. **Kes on pildil?**

11. Kui planeetide kaaslased on saanud nimed reeglina antiikmütoloogiast, siis Uraani 27 kuud on nimed saanud kirjandusest, valdavalt William Shakespeare'i "Suveöö unenäost". Ariel, Umbriel ja Belinda on aga nime saanud ühe teise kirjaniku kuulsaimast teosest "Lokirööv". **Kelle teos see on?**

12. Pildil oleval mütoloogilisel elukal on hobuse või antiloobi kere, elevandi saba ja metssea lõuad. Tema ülipikki sarvi sai kumbagi eraldi liigutada, nii et need muutsid asendit vastavalt vajadusele lahingus. Tegemist on Beauforti hertsogite vapiloomaga. **Kes on pildil?** Kui eluka nimi meelde ei tule, tasub mõelda nooblile haridusele suure lombi taga või hoopis oma vara kaitsmisele.

13. Eesti oma aja üks tuntumatest filmikunstnikest, kes on teinud kujundused 15 mängufilmile (näiteks "Vallatud kurvid", "Jääminek", "Väike reekviem suupillile"), tegutses aastatel 1929-1939 kunstnikuna Pariisi filmistuudiotest ja oli ka Rene Clair'i esimese helifilmi "Pariisi katuste all" üks kunstnikest. Prantsusmaal oli ta kunstnikuks kokku 24 filmi juures. **Kes (1902-1973)?** Temaga sama perekonnanime kandnud tütar oli samuti filmikunstnik.

14. Leitnant Harry Colebourn on nähtaval pildil koos karuga, kelle ta I maailmasõja käigus tööülesandeid täites jahimeeste käest päästis ning kellele ta oma kodulinna järgi nime pani. Karu elas alates aastast 1915 kuni oma surmani 1934. aastal Londoni loomaaias ning jäi silma nii mõnelegi inimesele, kes tema edasisele kuulsusele aluse panid. **Mis oli Colebourni kodulinn ehk millise linna järgi sai pildil olev karu oma nime?**

15. Pildil on inglise DJ Bruce Fiedler, kes laiema tuntuse saavutas 2015. aastal Jackson 5 lool „ABC“ baseeruva hitiga „Easy Love“. Millegipärast on ta endale võtnud artistinime, mis ajab eestlaste näod muigele, kuna meie keeli tähendab see hoonet, millest Eesti suurim asub Viljandi külje all ning on viimase aasta jooksul sattunud korduvalt meedia tähelepanu alla. **Mis on kuuldava Bruce Fiedler'i artistinimi?**

16. Kuigi mingit kindlat tõendust ei ole, on enamik uurijaid veendunud, et Petrarca südamedaam Laura oli Laura de Noves, kes abiellus 15-aastaselt krahv Hugoga. **Krahvi perekonnanime siinkohal küsimegi.** Pildil on selle suguvõsa kuulsaim liige ning too 1760. aastal Charles van Loo tehtud joonistus on väidetavalt ainus autentne jäädvustus sellest kuulsast mehest.

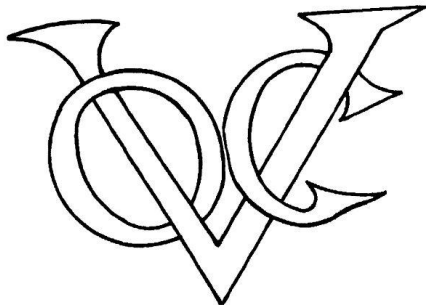

17. Milline osariik?

- see on ainus Austraalia osariik, mis piirneb kõigi teiste mandriosa osariikidega;
- osariigi pealinn sai oma nime inglise kuninga William IV abikaasa järgi;
- seal asub Austraalia madalaim punkt ning Austraalia suurim järv Lake Eyre;
- aastatel 2001-07 oli osariigi kuberneriks Marjorie Jackson-Nelson, 1952. aasta Helsingi olümpia võitja naiste 100 ja 200 meetri jooksus.

18. Sellele 1963. aastal linastunud filmile on tehtud veel 10 jätkuosa (viimane aastal 2009), millest esimene, 1964. aastal valminu, kandis nime „Lask pimeduses“ („*A Shot in the Dark*“). Kokku 11 filmist kuues kehastas peaosana näitleja, kellele see ongi ilmselt kõige tuntumaks rolliks. Ülejäänud filmides on sama karakterit kehastanud Alan Arkin, Roger Moore ja Steve Martin. Üks filmidest keskendus aga põhikarakterit poja tegemistele, toda kehastas seal Roberto Benigni. **Millisest filmist (filmiseeriast) on jutt?**

19. Millist kunagist kuulsusrikast ettevõtet tuntakse lühendi all VOC? Vastuse võiks eelistatult vormistada eesti keeles.

20. Kuidas nimetatakse XII-XIII sajandi rändüliõpilaste ehk goljääride laulude kogumikku, mis räägivad elust, armastusest ja karskusest, aga ka joomisest, lõbunaistest, seksist ja siivutustest? Laulude tekstid ja ka notatsioon on kirjas manuskriptis, mis leiti Baierist Benedictbeuerni kloostrist. 1935. aastal valmis nende põhjal samanimeline muusikaline suurvorm.

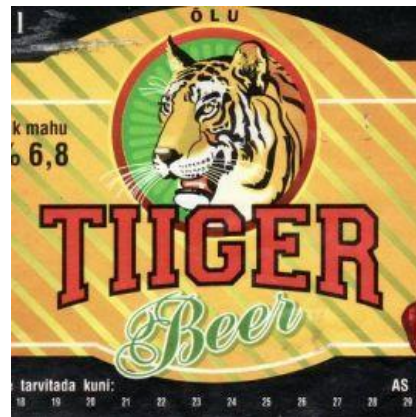
21. Need inglise teoloogi John Wycliffe'i järgijad nõudsid, et Piiblit tuleb lugeda inglisekeelses tõlkes, et suurendada arusaamist vagadest kiitussõnadest ning, et see poleks paljas pobisemine ning, et iga kristlane võiks ise teksti tõlgendada. Termin tulebki hollandikeelsest sõnast, mis tähendab pomisejat või pobisejat. Selle liikumise kuulutamine ketserluseks sai reformatsiooni eelkäijaks. **Mis liikumine?**

22. See Potsdamis sündinud teadlane oli galvanoplastika leiutaja, uuris elektromagnetismi, lõi mitu erinevat telegraafiaparaati. Ehitas elektrimootoriga paadi, rajas telegraafiini Peterburi ja Tsarskoje Selo vahel. Tema arhitektuurikavandi järgi valmis Tartu Inglisild. **Kes?**

23. Tuntud botaanik Urmas Laansoo räägib taimedest kui elusolenditest: ikka tema, mitte see. Selle eesti keeles natuke kummalise nimega taime kohta võib julgesti öelda tema, sest erinevalt enamikust taimedest oskab ta liikuda. Taim reageerib mehaanilistele ärritajatele, valguse muutustele ning ebasoodsale ilmale lehekete kokkutõmbumisega, tugevama ärrituse korral ka lehevarre longu vajumisega. Kahjurputukad ja taimtoidulised loomad pelgavad taolist liigutavat taime ning valivad rahulikuma ohvri. **Mis taim?** Õige perekond annab ühe, liik kaks punkti.

24. Paarkümmend aastat tagasi oli Pärnu õlletehase üheks tuntumaks õlleks üsnagi kange tume õlu nimega Tiiger. 1998. aastal olla see õlu pälvinud isegi Riias rahvusvaheliselt õllemessilt hõbemedali, kuigi on paljude õllesõprade jaoks jäänud meelde suhteliselt kohutava ollusena. Laiadele massidele on märksa suupärasem parempoolsel pildil presenteeritav „tiigri õlu“, mida toodetakse aastast 1932 ja mis pole mitte ainult selle valmistajariigi tuntuim õllebränd, vaid edukamaid brände üldse. **Millise riigi õlu on Tiger?**

25. **Kes** on see hilisem Kuldvaarika laureaat, kes tegi oma esimese filmirolli Michael Francis Rizzi't kehastades?

26. Ansar Allah ehk "jumala toetajad" on viimastel aastatel aktiviseerunud rühmitus, mida laiemalt teatakse kunagise usujuhi ja parlamendiliikme nime järgi, kes tapeti toonaste võimude toetusel 2004. aastal. Šiitliku rühmituse liikmed kuuluvad zaidi sekti, mis on aga teoloogiliselt lähedane hoopis sunniitidele. **Kuidas kutsutakse neid oma riigi sõjakamaid mässulisi?** Näete ka nende logo, mis muuhulgas nõuab hävinugut Ameerikale, Iisarelile ja juutidele. Kui teile ei meenu mässuliste nimi, saab ühe punkti ka riigi eest, kus nad peamiselt tegutsevad.

الله أكبر
الموت لأمريكا
الموت لإسرائيل
اللعنة على اليهود
النصر للإسلام

27. Pärast Souli olümpiamänge anti kõikidele Soulis olümpiavõitjaks tulnud Nõukogude Liidu meeskorvpalluritele NSV Liidu Teenelise Meistersportlase tiitel. Ühel korvpalluril oli see sarnast tiitlit saada juba kolmas kord, kuna kahel korral oli talt see halva käitumise tõttu ära võetud. Esmakordselt sai ta meistersportlaseks pärast 1982. aasta MM-tiitlit, kuid jäi aunimetusest ilma kolm aastat hiljem, kui üritas Kiievis koos kamraadiga värsket EM-tiitlit tähistades napsise peaga Hreštšatõkil liiklust seisma panna ja vahele tulnud miilitsatele peksa andis. Hiljem tagasi saadud tiitel võeti teist korda ära pärast seda, kui ta enne Souli olümpiamänge toimunud valikturniiril Hollandis Jugoslaavia mängijale Zarko Paspalj'ile vastu löugu andis. **Kes oli see huligaan?**

28. Vasakpoolsel pildil oleva maja nimi on Karl Marx-Hof, tegemist on maailma pikima kortermajaga. 1920ndate lõpul ehitatud 1100 meetri pikkuse maja ees peatub tramm neli korda. Hoone on mitmel korral puruks pommitatud, kuid 1989-1992 taastati täielikult. Kuigi vahepeal maja oma uhket nime ei kandnud, on see praegu taas punasega seinale kirjutatud. **Mis linnas see hiiglaslik 1382 korteriga maja asub?**

29. Larak on 1999. aastal asutatud autofirma, mis on spetsialiseerunud luksuslike ja võimsate sportautode tootmisele. Firma kannab oma asutaja nime - tegemist on mehega, kes sai tuntuks luksusjahtide loojana ja kelle põhiklient oli Bahreini kuningas. Parempoolsel pildil on firma kolmas mudel Epitome, mida esitleti 2013. aastal. Auto võimsus peaks olema kuni 1750 hobujõudu ja hind 2 miljonit dollarit. **Millise riigi autotootja on Larak?**

30. **Keda kuulete** sellel hiljuti avastatud salvestusel tõlgendamas The Beatles'i loomingut?

31. See baltisakslastest ärimeeste dünastia sai alguse Paidest pärit käsitöömeistritest. 1828. aastal saabus Tallinnasse üks perekonna liikmeid, mütsimeister, kes aasta hiljem rajas toonasele Vene turule esimese omanimelise käsitööhoovi. Nende poolt rajatud kaubamaja oli üks esimesi suuri kiviehitisi Tallinnas väljaspool vanalinna. 1870. aastal müüdi aga kaubamaja Tallinna linnale ning seal on tegutsenud mitmeid erinevaid koole. Äriperekond ise keskendus seejärel peamiselt toiduainetööstusele ning koondas kõik oma valdused Eestis ühele alale. Põhitegevusala kõrvalt laieneti näiteks 1930-ndatel ka autotööstusesse, olles muuhulgas Opel'i esindajateks Eestis. **Millist nime see perekond kandis?**

32. Kui tavapäraselt põhjustavad need metsades suuri probleeme, siis mammutipuude ehk sekvoiade metsas on nad isegi vajalikud - tõsi küll, kasu lõikavad nendest ainult kõige kõrgemad sekvoiad. Nende toime tulemusena hakkavad kõrgel puuvõras käbid avanema, valmistades ühtlasi pinnast ette langevate seemnete vastuvõtuks. Suuremate sekvoiade tüvedel on reeglina suuremaid või väiksemaid jälgi küsitavatest. **Kellest või millest on jutt?**

33. Pildil olev ameeriklane, kes tegutses peamiselt küll Inglismaal, on mees, kellele tavaliselt omistatakse kuulus fraas „kliendil on alati õigus“. Ta avaldas 1918 põhjaliku kaubanduse ajaloo „*Romance of Commerce*“. Tema idee oli muuta ostmine mõnuks, mitte vajaduseks. **Kes (1858-1947)?**

34. 1982. aastal ilmus sellest mehest raamat, mis muutus kiiresti kultusteoseks. Selles kujutati teda provokatiivsetel fotodel, näiteks Kristusena ristil, ta ise rääkis raamatus lugusid seksist, elust ja toidust. 1985 oli ta koos abikaasa Pamelaga TWA lennu 847 pardal, mis Hezbollah´ poolt kaaperdati. Kui suur hulk ülejäänuid oli pantvangis 17 päeva, siis tema koos abikaasaga ja veel neli inimest vabastati viiendal päeval. Lennukis pantvangis olles tähistas ta oma 39. sünnipäeva. **Kes on see veidi vähem kui aasta eest meie seast lahkunud Aleksandrias sündinud mees?**

35. **Number?** See on püha number budismis ja hinduismis. Nii palju on helmeid budismi roosikrantsidel ja kohti Nepaali parlamendis. Krišnasse armus just nii palju karjusneiusid. "Odüsseias" käib Penelope just nii palju kosilasi. 2011. aastal sõitis Girol just selle numbri all belglane Wouter Weylandt, kes kukkus ja surma sai ning enam Girol seda sarginumbrit ei kasutata. MLB mängude ametlikul pesapalli pallil on nii palju õmblusi. Populaarse kaardimängu UNO pakis on nii palju kaarte. Pildil on Nokia seda numbrit kandev mudel. Teeregisti järgi on täpselt nii pikk riigimaantee number 39 ehk Tartu-Jõgeva-Aravete.

36. VroniPlag Wiki on Saksamaal välja arendatud ja esmakordselt 2011. aastal kasutatud rakendus, mis sai oma nime Baierimaa poliitiku Edmund Stoiberi tütre Veronica Saß'i järgi. Rakendus on alates selle kasutuselevõtust põhjustanud muret mitmetele Saksamaa kõrgetele poliitikutele – praegu on tule all kaitseminister Ursula von der Leyen, saatuslikuks on see aga juba saanud näiteks endistele Europarlamendi liikmetele Georgios Chatzimarkakisele ja Silvana Koch-Mehrinile. **Millest viimatinimetatud poliitikud selle rakenduse tõttu ilma jäid?**

37. Kui mullune Eesti parim meessportlane Mart Seim 2015. aasta tõstmise MM-võistlustel Houstonis pjedestaalile jõudis, ulatati talle seal ka kaks võistluspaika sümboliseerivat meenet. Üks neist oli kauboikaabu, teine aga üht värvi roos, mis on kuulsaks lauldud juba XIX sajandist pärinevas traditsioonilises Ameerika folklaulus ning mida on kaverdanud ka näiteks Elvis Presley. **Millist värvi on see sümboolne Texase roos?**

38. Keeleteadlane Ago Künnap on meenutanud oma õpetajat Paul Aristet: „Nõukogude okupatsiooni ajal, kui meil ei tohtinud ega osatud või juletudki teha midagi Venemaal elavate keelehõimlaste heaks, Ariste oskas ja julges. Tema juures Tartus aspirantuuris kasvas nii erialaselt kui ka meelsuselt üles see tollaste soome-ugri autonoomsete vabariikide tipphumanitaarteadlaste plejaad, kes oma järgneva tegevusega kodukandis pälvis sealseilt nõukogudemeelseilt kõrgeima tunnustuse – tiitli ...“ **Mis sõna sobib punktiirile?**

39. Nähtavatel pildidel on kujutatud kuninganna Zenobiat, kes valitses oma alaealise poja Vaballathuse eest aastatel 267-273 üht Lähis-Ida territooriumi, mille ta kuulutas oma valitsusajal Roomast sõltumatuks ja mis suutis vallutada isegi näiteks Egiptuse. Hiljem sai kuninganna keiser Aurelianusest lüüa ja viidi sõjavangina Rooma, kus abiellus sealse senaatoriga. Tema valitsetud riik sai oma nime oma pealinna järgi ning on ületanud hiljuti nii mitmelgi korral uudistekünnise. **Millist nime kandis Zenobia valitsetud riik?**

40. Pildil on kaks tulevast Oscari laureaati mängimas 1979. aastal ühes Sydney teatris etendust "Godot' oodates". **Kes on need näitlejad?**

41. **Milline on ainuke riik** Euroopas, kus riigipea on ühtlasi ka valitsusjuht?

42. See Armeenia päritolu mees sündis 1869. aastal Konstantinoopolis, õppis Londonis, sukeldus naftaärisse ja sai peagi Briti kodakondsuse. Ostis ja müüs naftafirmasid, ka väga suuri, alati jättis endale 5% aktsiaid ning sai sellest hüüdnime „*Mr. five percent*“. Elas Pariisis, oli väga suur filantroop ja agar kunstikoguja, tema neljakorruseline maja oli puupüsti peaaesjalikult moodsat kunsti täis. 1942 kolis sõja jalust Lissaboni, kus 1955 suri. Osa tema kollektsioonist on muuseumides üle maailma, enamik aga tema testamendi kohaselt loodud tema nime kandvas muuseumis Lissabonis. Suur osa sealsest klassikalisest kunstist on ostetud 1930-1931 mil venelased müüsid paraja portsu Ermitaaži kogudest. Lissaboni kultuurikompleksis on lisaks muuseumile veel moodsa kunsti keskus, kaks kontserdimaja, teadusinstituut ja muudki – kõik ikka sama mehe rahade eest pärast tema surma rajatud.

Kes?

43. See filmimees on sündinud Novgorodi oblastis Zabolotje külas väljarändajate peres. Nooruses oli kõva spordimees, tuli sõjaväes diviisi meistriks poksis. Kirjutanud jutustusi, stsenaariume, kaks romaani („Poegade mäss“ sai 1996 romaanivõistlusel I auhinna). Lavastanud ise kuus täispikka mängufilmi, tema stsenaariumide järgi on tehtud „Keskea rõõmud“, „Kõrini“, „Stiilipidu“. Teinud dokfilme näiteks Aavo Pikkuusist, olümpiamängude purjeregatist Tallinnas, aga ka Tauno Kangro Kalevipoja kujudest ja hantidest. **Kes?**

44. Superbaikide MM-il on käesoleval kümnendil olnud kõige eduakamaks tegijaks mootorrattatootja, mis sai alguse Alberto Beggio poolt pärast II maailmasõda Veneetsia lähedal asutatud jalgrattavabrikust. Paarkümmend aastat hiljem alustati samas vabrikus mootorrattaste tootmist, kuna asutaja poeg Ivano, kes seal mehaanikuna töötas, vaimustus motosportist. Algne äri krossimootorrattasetga läks hästi ning 1975. aastal alustas firma ka 50 cm³ mopeedide valmistamist. Esimesed "ehtsad" mootorrattad lasti välja 1980-ndate keskel, suurem läbimurre ringrajasõidus toimus aga 1990-ndatel. Superbaikide klassis võideti eeskätt Max Biaggi heade esituste tulemusel esimene tootjate MM-tiitel 2010. aastal ning edu korrati ka aastatel 2012, 2013 ja 2014. **Milline mootorrattatootja?**

45. Selle bändi moodustasid 1980. aastal Human League'i mehed Martyn Ware ja Ian Marsh, kellega lõi kampa Glenn Gregory. Nimi võeti Anthony Burgessi „Kellavärgiga apelsinist“, kus eksisteeris taolise nimega ansambel. Suurim hitt on „*Temptation*“ aastast 1983. Bänd tegutseb tänase päevani. **Mis ansambel?**

46. Seda aastal 1605 Karl IX poolt asutatud linna on laastanud 8 suurt tulekahju, viimati 1916. Veidi alla 200 000 elanikuga linn on riigi suuruselt viies. Tugeva tõuke linna arengule andis 1958 asutatud ülikool, 1982 avati tehnoloogiaküla, linna on kutsutud elavaks laboratooriumiks. Mitmel korral on võõrustatud jääpalli MMi. Mullu augusti lõpus toimus seal XX õhukitarri MM. Meeskondadest on jääpallil 22, jäähokil 7 ja jalgpallil 2 riigi meistritiitlit. Linnast pärit unikaalse kontseptsiooniga meeskoor on esinenud ka Eestis. **Mis linn?**

47. Nähtav lipp kuulub Muhumaast veidi suuremale saarele (233 km²), mida teatakse ajaloost peamiselt ühel põhjusel, kuid vähem on teada, et seal asub oma riigi suurim rauamaagilade ning saare enda nimigi tähendabki etruski keeles "rauda". Etruskid kaevandasid seal rauamaaki 5. ja 4. sajandil eKr ning sel oli suur tähtsus nende kultuurile ja sõjandusele. Rooma impeeriumi koosseisus aga lõpetati rauatootmine peagi, sest lõppesid sepsaõe saamiseks vajalikud puud. **Milline saar?**

48. Tõlgituna tähendab see väljend "Ennäe inimest!" ning seda olla öelnud Pontius Pilaatus, kui ta näitas kohtualust, pekstud, okaskrooniga kroonitud ja purpurkuube riietatud Jeesust juutidele. Friedrich Nietzsche kasutas seda väljendit oma autobiograafia pealkirjas ning mitmed kunstnikud on nimetanud selliselt oma Jeesust kujutavaid töid, siinkohal näete Hieronymus Boschi stiilinäidet. **Milline väljend?**

49. Küsitava arvutimängu esimene versioon ilmus 1989. aastal Apple II platvormil. Ka varaste Eesti arvutimängurite seas populaarsust võitnud mängu looja Jordan Mechner filmis eelnevalt koos vennaga looduses erinevaid stseene, mille baasilt kujundas ta hiljem mängu animeeritud graafika. Ühte filmitud stseenidest näete ka pildil. **Millist nime kandis see arvutimäng?**

50. **Mis logo?** Organisatsioon on asutatud 14. detsembril 1950, peakorter Genfis, juht Antonio Guterres. Saanud kaks Nobeli rahupreemiat.

51. Esimene selline lasti käiku 1892. aastal New Yorgis Coney Island'il meelelahutuslikul eesmägil. Praegused pikimad asuvad Peterburis ja Moskvas, maailma pikim nende süsteem on aga Hongkongis, kus nendega on võimalik läbida üle 800 meetri. 2010. aastal asus 44% maailma nendest seadmetest Hiinas, uutest aga paigaldati Hiinasse koguni 90%. Nii pole välistatud ka õnnetused ja näiteks 2015. aastal juhtus mandri-Hiinas kolm järjestikust intsidenti, mis päädisid vastavalt surma, jala amputeerimise ja käe ranga muljumisega. **Millest on jutt?**

52. Gerhard Marcks (eluaastad 1889-1981) oli viljakas saksa kunstnik ja skulptor. Lisaks kõigele muule on see kunagine Bauhausi õppejõud ka ühe Saksamaa linna tuntuima skulptuuri autoriks, mille võib leida vahetult linna raekoja kõrvalt. Skulptuuri loomisel sai ta inspiratsiooni teosest, mis kuulub Arne-Thompsoni kataloogis tüüpi number 130. **Keda või mida see 1951. aastal valminud skulptuur kujutab?**

53. Buddha ehk Siddhartha Gautama eluaastate kohta liigub erinevaid versioone, kuid selles, kui vanalt ta suri, ollakse ühel meelel. **Kui vanaks Buddha elas?**

54. Äriaga hakkas see 1965. aastal sündinud mees tegelema 12-aastaselt. Ta kogus marke, kuid raha nappis. Samas oli tal kindel veendumus, et margid lähevad kogu aeg ainult kallimaks. Filateeliaturg oli tollal päris agar ning poiss leidis, et selmet oksjonitel marke osta ja oksjonipidajale vahendustasu maksta, oleks mõistlik ise oksjoneid korraldada. Juba esimene oksjon tõi talle sisse 2000 dollarit. 15-aastaselt müüs ta ajalehetellimusi ja kasutades personaalset lähenemist, teenis ta aastas rohkem, kui tema kooliõpetajad. Raha investeeris ta väärismetalli ja aktsiatesse. Texase ülikooli tudengina sukeldus ta arvutimaailma. Aastaks 2001 oli ta firma maailmas suurima turuosaga. Ühelt poolt on seda miljardäri ja filantroopi kõvasti kiidetud, teisalt aga ka maha tehtud seoses maksudega manipuleerimise ja *offshore*-firmade kasutamisega ning tema pillava eluviisiga. **Kes (vasakpoolsel pildil)?**

55. See mees on mänginud enam kui 170 Hollywoodi filmis, neist 142 peosas. Viimane number peaks Hollywoodi rekord olema. Ta on öelnud ära suured rollid näiteks filmides "Dr Strangelove" ja "Dirty dozen". Oma Oscari võitis ta peaosaga filmis „True grit“ (parempoolsel pildil). **Kes?**

56. Väidetavalt ei toetanud Leonid Brežnev oma järglasena ei Andropovit ega Tšernenkot, vaid hoopis toonast Ukraina parteijuhti. Brežnev kavatsenud tolele võimu üle anda juba eluajal ja teinud selleks ka mitmeid ettevalmistusi, kuid paraku saabus surm varem. Tema valitud järglane juhtis Ukraina Kommunistliku Parteid alates aastast 1972 ning jäi seda edasi tegema ka peale Brežnevi surma, kuni Mihhail Gorbatsšov ta 1989. aastal pensionile saatis. Pensionipõlve ei saanud küsitav aga pikalt nautida ja suri 1990. aasta veebruaris 71-aastaselt. **Kes oli see Ukraina esikommunist**, kellest oleks võinud saada Brežnevi järglane, kui viimane veidi kauem vastu pidanud oleks?

57. „*Je pens, donc je suis*“ on lause, mis ilmus esmakordselt 1637. aastal avaldatud teoses „Arutlus meetodist“. Tuntuim on lause aga ühes teises keeles, milles see avaldati esmakordselt sama autori poolt 1644. aastal ilmunud teoses. **Millisest mõttetierast on jutt?**

58. Oleviste kirik oli aastatel 1548-1625 maailma kõrgeim ehitis. Tollal 159 meetri kõrgune hoone sai selleks pärast seda, kui pildil oleva katedraali keskmine 160 meetri kõrgune torn kokku kukkus. Katedraal, mille ehitamist alustati 1088, on muuhulgas näiteks “Da Vinci koodi” üheks põhiliseks võttepaigaks. **Mis katedraal?**

59. **Millist nime kannavad need peakatted?** Vastamisel võiks abiks olla teisel pildil olev naisterahvas, kelle nimi küll päris täpselt peakatete nimega kokku ei lähe ja seetõttu kahte punkti ei anna.

60. Pildil on Prantsusmaa filminäitleja Eric Elmosnino. Ta võitis mitmeid prantsuse fimiauhindu ja parima meespeaosatäitja Cesari, kui kehastas 2010. aasta filmis meest, kelle sünnipärane eesnimi oli Lucien. **Kelle kehastamise eest ta need auhinnad võitis?** Anname siinkohal ka väikese muusikalise vihje.

61. Küsime oma riigi vanimaks peetavat linna, mille Rooma keiser Claudius asutas aastal 45 nime all Savaria. Hiljem sai sellest ühe tuntud Rooma provintsi pealinn, kuid kristlastele on ta eeskätt tuntud kui Toursi pühaku St. Martini sünnikoht. Linna nimi tähendab tõlkes „laupäevast kohta“, kuna tegemist on pikaajalise turulinnaga. 2015. aasta sügisel jõudis linn spordikaardil nende paikade hulka, mille klubis on mänginud eestlasest pallur. **Milline linn?**

62. 2015. aasta juunis lahkus manalateele prantsuse näitleja Pierre Brice, kes oli eriti tuntud Saksamaal, kuna tegi kaasa reas 1960ndatel aastatel valminud saksa filmides. Karakter, mida ta neis filmides kehastas ja millega sakslaste südamesse läks, tegutses nii Saksamaalt kui Prantsusmaalt päris kaugel, kuid pärines ühe saksa kirjaniku sulest. **Kelle kehastajana pälvis Pierre Brice tuntuse?**

63. Enne 2005. aastat ei teadnud astronoomid selle taevakeha omadustest suurt midagi, kuid siis maabus seal kosmosesond Huygens ning pärast seda on teada saadud, et tegemist on Maale üllatavalt sarnase taevakehaga. Ta meenutab Maa varast versiooni, mis on sügavkülma pistetud, kuna temperatuur on seal umbes 100 kraadi madalam kui Maa lõunapoolusel Antarktilisel. Maa kõrval on tegemist teise taevakehaga, millel leidub järvesid. Seal on ka vahelduvad aastaajad, esineb tugevaid torme, tema pinda katavad mäed ja orud, nii põhja- kui lõunapoolusel on märgatud pilvi. **Millist taevakeha, ühe planeedi kuud, on nimetatud ka "Maa jäiseks teisikuks"?**

64. Ta oli möödunud aastasajal eesti muusikutest üks markantsemaid ja artistlikumaid, aga ka vastuolulisemaid isiksusi. Klaveriõpinguid alustas ta Tallinnas Alice Segali eramuusikakoolis, siit saadud tugev hoog jätkus Petrogradi konservatooriumis ning 1919 kutsuti 19-aastane noormees klaveriõppejõuks vastavatud Tallinna Kõrgemasse Muusikakooli. Mees aga püüdis edasi ning peagi õppis ta Berliini muusikaülikoolis, 1924 lõpetas eksternina Leipzigi konservatooriumi. Aastast 1969 oli ta professor New Yorgi ülikooli muusikahariduse teaduskonnas. Eestis viibimise viimased aastad (1924–30) olid täis aktiivset kontserditegevust. Just siis algas tihe loominguline koostöö ja sõprus väljapaistvate muusikute, kontrabassisti Ludvig Juhti ja viuldaja Mischa Elmaniga, kelle klaveripartneriks tal õnn oli olla. Koostöö jätkus USA-ski, kuhu kõik kolm siirdusid. 1930ndate lõpus lisandus partnerlus veel ühe kuulsa eesti päritolu muusikuga, koloratuursopran Miliza Korjusega. Esinemised eelmainitud solistidega viisid teda väga paljudesse riikidesse. Hoobina mõjus eesti pagulaskonnale tema avaldus 1944. aastal, kus ta selgitas, milline õnn ootab eesti rahvast Nõukogude Liidu koosseisus. Väliseestlased reageerisid sellele hukkamõistuga ja mees muutis kontsertide afiššidel koguni oma nime. 1933 andis ta USAs esimese elektroonilise muusika kontserdi, on muuhulgas kirjutanud balleti „Tom Sawyer“. **Kes?**

65. Downing Street 10 on aadress, mis ilmselt tutvustamist ei vaja. Tegelikult ei ela sugugi mitte kõik peaministrid selles majas, nii kasutas Tony Blair Downing Street 11, kuna seal on rohkem ruumi ja andis number 10 mehele, kes oleks tegelikult pidanud 11s elama. Ülemusena sai ta seda ju teha. **Kelle residents on Downing Street 11?** Praegu elab seal George Osborne.

66. Kuidas nimetatakse terminit, mis tähistab rahva seas liikuvat usku, et karismaatiline liider pole surnud, vaid ootab lihtsalt kusagil paremat aega naasmiseks? Nagu näiteks kuningas Artur või Harold, kes väidetavalt ei langenud Hastingsi lahingus, Richard II, Aleksander I, Taani Holger, kes pidavat magama Koronborgi lossi all, või kasvõi meie oma Kalevipoeg? Termin on saanud oma nime aastatel 1557-1578 valitsenud Portugali kuninga järgi, kes Alcazarquiviri kolmekuningalahingus 24-aastaselt hukkus. Portugallased keeldusid aga uskumast, et kuningas on hukkunud ning arvasid, et kuningas läks palverännakule või ootab oma aega nõiutud saarel. Nii ilmus ka mitu aferisti, kes väitsid end olevat surnud kuninga. Vastuseks piisab ka kuninga nimest ilma numbrita.

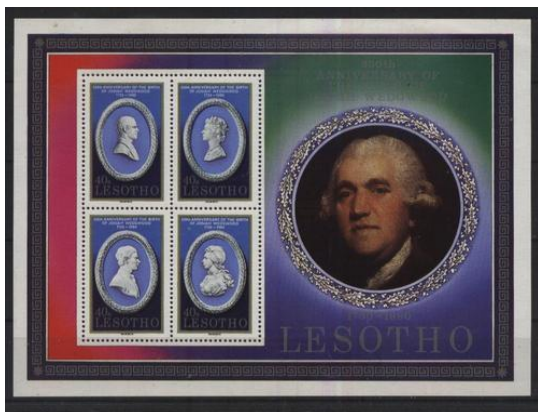
67. Mõeldes Eesti tööstusajaloost tuntud asulate ja vabrikute peale, siis kuidas nimetatakse tehissiidi ja villa valmistamiseks kasutatavat vesilahust, mille tooraineks on tselluloos?

68. Kokku on neid 19, suurim on nimetatud kunagise Hispaania kuninganna järgi Isabela'ks, kuid tal on ka kunagise inglise hertsogi järgi pandud paralleelnimi Albemarle. Teised suuremad kannavad nimesid Santa Cruz, San Cristobal, Santiago ja Fernandina. Millest jutt?

69. See pisut enam kui 5000 elanikuga väikelinn kuulub oma riigi suurimate vaatamisväärsuste hulka tänu pildil olevale benediktlaste kloostrile. 1089. aastal rajatud kloostri peahoone on tähtsamaid ja suuremaid barokkehitisi kogu Euroopas. Linnas on väikesel alal väga palju arhitektuuripärle ja ka muid vaatamisväärsusi. Kui Sean Connery oli Baskerville'i William, siis Christian Slater mängis just sellest kloostrist pärit meest. Mis linn/klooster?

70. Selle maailmakuulsa keraamikafirma asutas 1759 sama nime kandev mees, kes oli muuhulgas Charles Darwini ema isa. Ta palkas oma toodete kaunistamiseks mitu tolle aja paremat kunstnikku ning tõstis väikese Staffordshire ettevõtte üpris kiiresti maailmakaardile. Alates 1774. aastast on ettevõtte jätnud alles näidise igast toodetud asjast ning ajapikku on sellest kokku saanud väga uhke muuseumiekspositsioon. Keraamikafirma tegutses iseseisvana 1986. aastani, pidevalt laienedes ja teisi alla neelates, kuni müüdi Waterfor Glass Groupile. Mullu sai aga ühinenud ettevõtte omanikuks Fiskars. Mis firma?

71. Küsitavast Eesti ametiühinguaktivistist ja sotsiaaldemokraadist (eluaastad 1907-1992) sai pärast II maailmasõda pagulane Rootsis. Sotsiaaldemokraatliku propaganda kohaselt hoidis ta elus selle mõtteviisi kandjate Välis-Eesti koondist ning samuti ideed iseseisvast Eestist. Üheks tema ideeks olnud luua ülemaailmne pagulaste ametiühing, mis seisaks rahvusvaheliselt pagulaste õiguste ja töötamisvõimaluste eest. Pärast Eesti iseseisvumist ja küsitava surma loodi Tartus temanimeline keskus, mis seoses 2015. aastal vallandunud pagulaskriisiga tõusis meediaplaanile kui üks peamiseid pagulaste võimalikke tugiisikuid Eestis. **Kes?**

72. See söödav taim on ilmselt pärit Pärsias, praegu annab umbes poole maailma toodangust Hiina, järgnevad Venemaa, USA ja Usbekistan. Šotimaal nimetatakse mihkclipäevale eelnevat pühapäeva ...pühapäevaks, Californias asuv Holtville nimetab ennast ...pealinnaks ja korraldab igal aastal taimele pühendatud festivali. Eristatakse järgmisi sorditüüpe: Pariisi-, Amsterdam-, Nantes-, Touchon-, Chantenay-, Royal Chantenay-, Berlicum-, Flakkee-. Rekordmõtmed näiteks 5,14 meetrit ja 8,6 kilo. **Mis taim?**

73. See rohkem kui pool sajandit vana liikumine ja selle edendamiseks moodustatud ettevõtte ületas 2015. aastal maailmas uudistekünnise peamiselt kahe teatega: esmalt suri aprillis 91-aastasena selle asutaja Jean Nidetch, oktoobris aga omandas 10% kompanii aktsiatest Oprah Winfrey. Börsifirma sai ettevõttest XXI sajandi alguses, aastatel 1978-99 oli see aga kuulunud USA toiduainekontsernile Heinz, kes kasutas brändinime ka oma toodangul. **Millisest liikumisest / ettevõttest on jutt?**

74. Pildil oleva 1856. aastal valminud palee nimi tähendab tõlkes "täidetud aeda". Peale 1938. aasta 10. novembril kell 9.05 toimunud sündmust seisati palees kõik kellad ning seda aega näitasid nad kõik seal veel hiljuti. Nüüd on tava siiski muudetud, palee kellad näitavad kohalikku aega, välja arvatud ühes ruumis olev kell, mis näitab jätkuvalt 9.05. **Mis seal palees sellel kuupäeval ja kellaajal juhtus?**

75. Kuulete ansamblit, mis võttis endale nime William Burroughsi romaanis „Alasti lõuna“ kirjeldatud kunstdildo järgi. **Mis ansambel?**

76. Kuigi ingleid on palju, on Piiblis nimeliselt mainitud vaid kolme – Gabriel, Miikael ja ... **Kes on kolmas?**

77. Saksamaal on teadupoolest 16 liidumaad. Kolm neist on linnad – Hamburg, Bremen ja Berliin. Bremen on liidumaadest igas mõttes väikseim – 404 ruutkilomeetrit ja alla 0,7 miljoni elaniku. **Milline on aga väikseim n-ö päris liidumaadest?** Pindalas (2570 km²) jääb ta teistele kordades alla, elanikke veidi üle miljoni, mida on 2-6 korda vähem kui mujal.

78. Rootsi loodusteadlane Adreas Dahl ja saksa päritolu vene etnograaf Johann Gottlieb Georg on andnud nime taimele, mille algupärane nimi päritolumaal Mehhikos on *acocitii*. Seal kasutati taime pikki õõnsaid varsi vee juhtimiseks. **Mis taim?**

79. Kesk-Aasia juhtivaks suusakuurortiks peetakse Kõrgõzstani suuruselt neljandat linna Karakoli, kuhu viimastel aastatel sõidutavad suusaturiste juba ka Eesti reisifirmad. Nõukogude geograafia asjatundjatele on linn tuntud aga hoopis teise nime all. Nimelt kooles selle linna lähistel 1888. aastal keetmata vee joomise tagajärjel üks kuulus mees, kelle auks linn peatselt ka nimetati. Kohalike elanike protestide tulemusel ennistati 1921. aastal linnale vana nimi, kuid 1939. aastal muudeti see taas ja linn jäi küsitava nime kandma kuni aastani 1991. Täna meenutab meest 1957. aastal linna lähedal Issök-Kuli järve lähistel avatud memoriaalmuuseum. **Kelle nimega oli varasemalt tuntud see Kesk-Aasia suusakeskus?**

80. Ta lõpetas keskkooli ainult parimate hinnetega ja sai mitmeid stipendiumipakkumisi, valis erialaks keemia ja läks USAsse seda õppima. Ta tuli 1980 ja 1981 Euroopa meistriks karates. Seejärel suundus Austraaliasse, et jätkata keemiaõpinguid (sai magistrakraadi). Õpingute ajal oli lauljatar Grace Jonesi turvamees, neil arenes ka suhe. Seejärel läks MIT-sse doktorikraadi tegema, kuid jättis asja kahe nädala pärast katki, sest muud tegemised võtsid aja. Praegu elab Los Angeleses, kuid tal on maja ka Marbellas. 2009 olid pätid majja tunginud, kuid ilmselt näinud seinal olevat perekonnapilti, ning saanud aru, kellega neil on tegu, kiirelt jalga lasknud. **Kes?**

VASTUSED

1	Rakvere lahing	leidis aset aastal 1268 Kunda jõe ääres	AP
2	"Kunksmoor"; "Kadri"	autoriteks Aino Pervik ja Silvia Rannamaa	AP
3	Hardo Pajula	püsis "Postimehe" peatoimetaja ametis ühe päeva	IT
4	Josef Radetzky	Strauss on tema auks komponerinud "Radetzky marsi"	AP
5	Elmar Vaher	Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor	IT
6	Armeenia; Kõrgõzstan		IT
7	Artur Linkberg		AP
8	Loch Nessi koletis		IT
9	trulling		AP
10	Caitlyn (endine Bruce) Jenner	foto pärast soovahetusoperatsiooni	IT
11	Alexander Pope		AP
12	Yale		AP
13	Peeter Linzbach		AP
14	Winnipeg	andis inspiratsiooni Winnie Puhhi loomiseks	IT
15	Sigala		IT
16	Sade	pildil markii de Sade	AP
17	Lõuna-Austraalia		IT
18	"Roosa Panter"	enamikus filmides peaosas Peter Sellers	IT
19	Hollandi Ida-India kompanii	maailma esimene aktsiaselts	IT
20	"Carmina Burana"	suurvormi autoriks Carl Orff	AP
21	Lollardid		AP
22	Moritz von Jacobi		AP
23	häbelik mimoos		AP
24	Singapur		IT
25	Sofia Coppola	Kuldvaarika tennis osatäitmise eest filmis "Ristiisa III"	IT
26	houthid (Jeemenis)	nimi Hussein Badreddin al-Houthi järgi	IT
27	Aleksandr Belostennõi		IT
28	Viin		AP
29	Maroko		AP
30	Kurt Cobain	plaadilt "Montage of Heck: The Home Recordings"	IT
31	Rottermannid	nende järgi sai nime Rottermanni kvartal	IT
32	metsatulekahjud	kõrgemad puud saavad seeläbi rohkem ruumi	IT
33	Harry Gordon Selfridge		AP
34	Demis Roussos		AP
35	108		AP
36	doktorikraad	VroniPlag tuvastab saksakeelseid plagiaate	IT
37	kollane roos	"The Yellow Rose of Texas"	IT
38	fašist		AP
39	Palmyra		IT
40	Mel Gibson; Geoffrey Rush	Oscari töid neile vastavalt "Braveheart" ja "Shine"	IT
41	Küpros		AP
42	Calouste Gulbenkian		AP
43	Valentin Kuik		AP
44	Aprilia		IT
45	Heaven 17		AP
46	Oulu		AP
47	Elba		IT
48	"Ecce Homo"		IT
49	"Prince of Persia"		IT
50	ÜRO Pagulasamet	tuntud ka kui ÜRO Paulaskomisjon	AP
51	eskalaator		IT
52	Bremeni linna moosekandid	Aarne-Thompsoni kataloog klassifitseerib muinasjutte	IT
53	80-aastaseks		IT
54	Michael Dell		AP
55	John Wayne		AP

56	Vladimir Štšerbinski		IT
57	"Cogito, ergo sum"	autoriks Rene Descartes	IT
58	Lincolni katedraal		AP
59	hennin	pildil Justine Henin	AP
60	Serge Gainsbourg		IT
61	Szombathely	sealses klubis mängib Reinar Hallik	IT
62	Winnetou		IT
63	Titan	Saturni kuu	IT
64	Vladimir Padva		AP
65	rahandusminister	Cancellor of the Exchequer	AP
66	sebastianism	Sebastian I järgi	AP
67	viskoos	viide Viskoosa asulale	IT
68	Galapagose saared		IT
69	Melk		AP
70	Wedgwood		AP
71	Johannes Mihkelson		IT
72	porgand		AP
73	Kaalujälgijad		IT
74	suri Mustafa Kemal Atatürk	palee nimi on Dolmabahce	IT
75	Steely Dan		AP
76	Lutsifer		AP
77	Saarimaa		AP
78	daalia		AP
79	Nikolai Prževalski	kandis nime Prževalsk	IT
80	Dolph Lundgren		AP